

Metodologie archeologie středověku a novověku

12. Postmedievální archeologie. Industriální
archeologie.

Dějiny bádání

50. – 80. léta

- **70. a 80. léta – výzkumy v jádrech měst:** jímky, studně, městské parcely, veřejná prostranství, fortifikací a různá městská zařízení
(Frýda, Klápště, Bláha, Michna aj.)
 - **výzkumy novověkých vesnic:**
 - 1960: B. Nechvátal: Struhy u Benátek nad Jizerou
první záchranný výzkum v intravilánu vsi
 - 1970/1971: J. Richterová: Německá Lhota na Kladensku
komparace archeolog. a písemných pramenů
 - dokumentace vesnické architektury: J. Škabrada

Dějiny bádání

50. – 80. léta

- **Výzkumy skla a sklářských hutí z 16.–19. stol.:**

Brno – Orlí Ulice:

- 1957: záchranný výzkum odpadní jímky B. Novotného
- jeden z prvních vyhodnocených a publikovaných souborů časně novověké keramiky a skla

Sklářské hutě v Čechách – Jiří Frölich, Dagmar Hejdová

- **Renesanční sklářská huť v Broumech:**

- 1988/1989: J. Žegklitz a J. Žegklitzová
- záchranný výzkum zaniklé sklárny zal. r. 1599 Kryštofem Schürerem
- 1600: huť dokončena, ale vyhořela, 1603: obnovena, 1744: pustá
- odkryt: dvouprostorový dům (kachlová kamna, sklad), pec, nástroje

Dějiny bádání

50. – 80. léta

- **1982 – Pracovní skupina pro archeologii 16.–19. století**
 - založena v Brně pod záštitou Československé společnosti archeologické (ČSSA)
 - zaměřena na oborovou terminologii, klasifikaci lokalit a nálezového fondu

- **1986 – pracovní setkání archeologů v Okresním muzeu v Berouně**
 - sborník: Studies in Post -Medieval Archeology 1
 - vydaný: AÚ ČSAV v Pra-ze v roce 1990 pod redakcí Z. Smetánky a J. Žegklitse

Dějiny bádání

po r. 1989

- **1999** – setkání organizované B. Dragounem v Muzeu Orlických hor v Opočně
– pořádání pravidelných setkání zájemců o archeologii novověku
- **2006 až 2018** – společnost Archaia co 2 roky pořádala konference:
Forum Archaeologiae Post-mediaevalis
 - sborník: **Studies in Post-Medieval Archaeology**
 - ed. J. Žegklitzem
- **Další sborníky:** Archaeologia historica, Castellologica bohemica,
Castrum Pragense, Forum urbes medii aevi,
Mediaevalia archaeologica

Dějiny bádání

po r. 1989

- **Archeologické a stavebně historické výzkumy staveb:**

2000 – konference **Dějiny staveb** pořádané Klubem Augusta Sedláčka v Nečtinách u Plzně
nově: v Centru stavitelského dědictví Národního technického muzea v Plasích
(sborníky Dějiny staveb)

2002 – zasedání v Zahrádkách u České Lípy a organizované Sdružením pro stavebně historický průzkum
(sborníky Svorník)

- **Výzkum výrobních zařízení a studium historických technologií:**

– zásluhou J. Merty (dnes syn Ondřej) z Technického muzea v Brně každoročně pořádány semináře

Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami

(sborníky Archeologia technica)

Národní technické muzeum v Praze – Studie z dějin hornictví

– Studie z dějin hutnictví

Dějiny bádání

po r. 1989

- **Výzkum novověké vesnice:**
 - tradiční architektura, vývoj kulturní krajiny, struktura sídel a plužiny
 - poustky, zaniklé vsi za třicetileté války, ovčiny, mlýny, rybníky, vyšší polohy
 - Pavel Vařeka, Tomáš Klír, Karel Nováček, Jan Kypta, Olga Hartmannová
- **Výzkumy ve městech:** historická jádra, předměstí
 - vývoj parcel, městského domu a jeho zázemí, řemeslných provozů, hmotné kultury, zdroje vody, odpady nebo fortifikace
 - Josef Bláha, Michal Ernée, Rudolf Krajíc, Marek Peška, aj.
- **Archeobiologické analýzy:**
 - archeobotanické: Emanuel Opravil a Věra Čulíková (Opava), Jan Beneš (ČB)
 - archeozoologické: Miriam Nývltová-Fišáková (Brno), Zdeňka Sůvová (Olomouc)

Směry bádání

- **1. Archeologie bojišť:** Archaeology of Conflict, Combat A., Battlefield A.
 - studium vojenské problematiky: 30letá válka, fortifikace z 2. sv. v.
 - fortifikace, polní opevnění a vojenské tábory
- **2. Industriální (průmyslová) archeologie:** Industrial Archeology
 - 19. a 20. stol.: průmyslová a zemědělská problematika
 - těžební, zpracovatelské a výrobní areály
- **3. Archeologie modernity** – zaměřena na 19. a 20. stol.
 - moderní kulturní krajina (novověké vesnice)
 - trávení volného času a zábava (a. trampingu)
 - vyšetřování zločinů válek, totalit, diktatur a odhalování genocid (forenzní archeologie)
 - dokumentace důsledků přírodních katastrof

Archeologický výzkum kárného pracovního tábora z druhé světové války v Letech u Písku (1940-1943).

Výzkumné projekty

- **FHS UK: Praha** – V. Matoušek – vývoj krajiny doby průmyslové revoluce
 - tradice historické geografie: F. Roubík, Z. Boháč, J. Pekař
 - L. Jeleček: proměny krajiny v důsledku zemědělské činnosti v 19. stol.
 - další témata spojená s 19.– 1. pol. 20. stol.
 - přístup: archeologický
antropologický
historicko-geografický
- **KA ZČU: 2011** – Plzeň: první seminář: Inovace výuky historických věd s důrazem na mezioborový přístup a interkulturní dialog
 - E. Neústupný – teorie moderních artefaktů možnost využití současných informací

Charta průmyslového dědictví

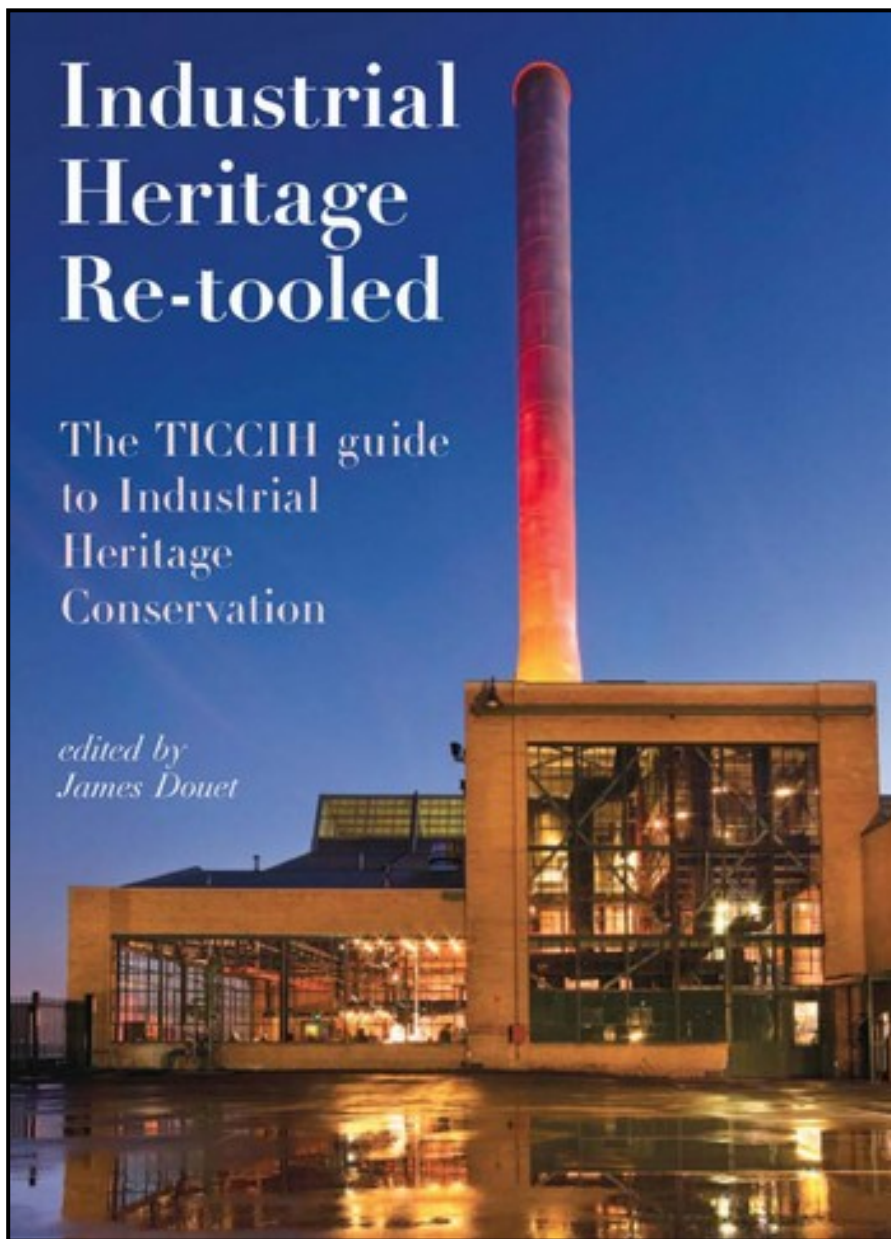
Praha 2013

- **2003:** kongres TICCIH v ruském Nižném Tagilu (industriální archeologie) – založena:
Mezinárodní organizace pro ochranu průmyslového dědictví
(The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage)
 - obecné předpisy pro výzkum a památkovou ochranu industriálních staveb a areálů
 - prezident: prof. Patrick Martin z Michigan Technological University
- **2002:** vznik: **Výzkumné centrum průmyslového dědictví ČVUT**
2013: – překlad dokumentu: Industrial Heritage Re-tooled. The TICCIH Guide to Industrial Conservation
 - výstup projektu MK ČR Industriální topografie České republiky:
nové využití průmyslového dědictví jako součásti národní a kulturní identity v rámci programu aplikovaného výzkumu NAKI
 - ředitel: Benjamin Fragner

Industrial Heritage Re-tooled

The TICCIH guide to
Industrial
Heritage
Conservation

*edited by
James Douet*

INDUSTRIAL HERITAGE RE-TOOLED

The TICCIH guide to
Industrial Heritage Conservation

*edited by
James Douet*

Charta průmyslového dědictví

Praha 2013.

- **Definice:**
- **Průmyslové dědictví** sestává z pozůstatků průmyslové kultury, jež mají historickou, technickou, sociální, architektonickou a vědeckou hodnotu. Těmito pozůstatky mohou být budovy a strojní vybavení, dílny, továrny, doly a lokality, sloužící ke zpracování a zušlechťování surovin, sklady, místa, v nichž je vyráběna, přenášena a využívána energie, doprava a veškerá infrastruktura, právě tak jako místa společenských aktivit, spojených s průmyslem jako jsou bydlení, náboženství nebo vzdělávání.

Charta průmyslového dědictví

- **Industriální archeologie** je mezioborové zkoumání veškerých dokladů hmotných i nehmotných, dokumentů, artefaktů, stratigrafií a struktur, lidských sídel a krajin, jež vznikly pro průmyslové procesy či jako jejich důsledek. Právě to umožňuje užití takových metod průzkumu, které jsou nejvhodnější pro porozumění průmyslové minulosti i přítomnosti.
- **Historické období:** 2. pol. 18. stol. do současnosti
 - od začátku průmyslové revoluce
 - včetně před- a protoindustriálního období (počátky jednotlivých oborů)

Průmyslová archeologie

- **Zabývá se výzkumem různých výrobních odvětví:**
 - těžba, hutnictví, strojírenství, textilní výroba, sklářství
 - energetické zdroje (mlýny, elektrárny)
 - těžební a průmyslové areály (doly, šachty, těžební jámy)
 - zpracovatelské a výrobní objekty (manufaktury, továrny, hutě, stroje)
 - technologický vývoj (průmyslová revoluce, výrobní postupy a pracovní techniky)
 - doprava (pozemní, letecká, komunikace, dopravní prostředky)
 - vodohospodářská infrastruktura (vodní zdroje, rybníky, přehrady)
 - urbanismus a životní prostředí
 - sociální poměry

industriální topografie

Industriální topografie České republiky – nové využití průmyslového dědictví jako součásti národní a kulturní identity. Územní analýza a metodika vyhodnocení v kontextu evropských přístupů z hlediska kulturního, ekonomického a sociálního potenciálu. DF11P01OVV016

řešitel: PhDr. Benjamin Fragner
benjamin.fragner@vcpd.cvut.cz
České vysoké učení technické v Praze
Fakulta architektury
Výzkumné centrum průmyslového dědictví

prof. Ing. Petr Konvallinka, CSc.
rektor, statutární zástupce organizace
České vysoké učení technické v Praze
Žitkova 4, 166 34 Praha 6
IČ 68407700

Okruhy výzkumu

- I. Identifikace, evidence a ochrana pozůstatků průmyslového dědictví
- II. Mapování skrze digitalizované soupisy lokalit s on-line přístupem
- III. Dokumentace charakteristických vlastností a fyzického stavu lokalit.
- IV. Základní metodou studia je důkladný archeologický průzkum.
- V. Podpora ochrany prostřednictvím programů historického bádání.
- VI. Stanovení kritérií hodnocení průmyslových staveb.
- VII. Zajištění legislativní ochrany (Seznam světového dědictví UNESCO).
- VIII. Stanovení hodnoty významných lokalit z hlediska budoucích zásahů.
- IX. Identifikace ohrožených staveb a areálů z hlediska rekonstrukce.
- X. Koordinace a sdílení informačních zdrojů skrze mezinárodní přehledy a databáze se srovnatelnými kritérii.

Ochrana památek

- **1. Legislativa**
 - průmyslové dědictví je součástí kulturního dědictví
 - průmyslový odpad má archeologický význam
 - programy uchování do regionálního a státního plánování
 - plná ochrana nejvýznamnějších areálů
 - zapojení veřejnosti
- **2. Zachování**
 - vychází z principu ochrany funkční celistvosti
 - znalosti účelu
 - přednost by měla mít ochrana „in situ“
 - využití by mělo respektovat původní účel
 - význam při hospodářské obnově zchátralých oblastí
 - citlivé zásahy (patina)
 - rekonstrukce do předchozího známého stavu
 - uchování dokladů lidské dovednosti

- **3. Vzdělávání a výchova** – výuka metodologie
 - teorie a historický kontext průmyslového dědictví
(na úrovni technických odborných škol a univerzit)
- **Prezentace a popularizace** – prostřednictvím publikací, výstav a médií (televize, internet aj.)
 - zajištění stálého přístupu
 - budování průmyslových a technických muzeí
- **Literatura**
 - Matoušek, Václav, Čechy krásné, Čechy mé: proměny krajiny Čech v době Industriální. Praha 2010.
 - Klát Jaroslav – Matěj Miloš, Národní kulturní památka Důl Michal / Petr Cingr v Ostravě, Ostrava 2006.
 - Matěj Miloš, (2016). Ochrana průmyslového dědictví v České republice. In: Technické památky v Norsku a České republice. Ostrava 2016, 13-20.

Muzeologický přístup k technickým památkám

- **1924 – František Zuman:** historik a člen Technického muzea v Brně
 - jako první formuloval představy o záchraně historické papírny
 - zdůrazňoval nutnost autentického zachování:
 - a) objektu jako dokladu architektury
 - b) vnitřní vybavení (stroje a přístroje)
 - c) řemesla
 - d) využití pro vzdělávací účely
- 60. a 70. léta – Technické muzeum v Brně
 - 2015: dokončen projekt Industriální dědictví Moravy a Slezska spolupráci s NPÚ, ú.o.p. v Ostravě
 - Národní technické muzeum v Praze (hamr v Dobříví)

Archeologie 19. a 20. století

Přístupy - Metody - Témata

PAVEL VAŘEKA (ed.)

